

Stanisław Mikołajczyk

Stanisław Mikołajczyk

Data i miejsce urodzenia	18 lipca 1901 Holsterhausen, Królestwo Prus, Cesarstwo Niemieckie
Data i miejsce śmierci	13 grudnia 1966 Waszyngton, Stany Zjednoczone

Prezes Rady Ministrów

Okres	od 14 lipca 1943 do 24 listopada 1944
Przynależność polityczna	 Stronnictwo Ludowe
Poprzednik	 Władysław Sikorski
Następca	 Tomasz Arciszewski

Wiceprezes Rady Ministrów

Okres	od 28 czerwca 1945/ 5 lipca 1945 ^[1] do 6 lutego 1947
Przynależność polityczna	 Polskie Stronnictwo Ludowe

Minister rolnictwa i reform rolnych

Okres	od 28 czerwca 1945/ 5 lipca 1945 ^[1] do 5 lutego 1947
Przynależność polityczna	 Polskie Stronnictwo Ludowe

Poprzednik	<u>Edward Bertold</u> ^[2]
Następca	<u>Jan Dąb-Kocioł</u>
Prezes Polskiego Stronnictwa Ludowego	
Okres	od 21 stycznia 1946 do 27 października 1947
Przynależność polityczna	<u>Polskie Stronnictwo Ludowe</u>
Poprzednik	<u>Wincenty Witos</u>
Następca	<u>Józef Niećko</u>
	
Odznaczenia	
  	

Stanisław Mikołajczyk (ur. 18 lipca 1901^[3] w Holsterhausen, zm. 13 grudnia 1966 w Waszyngtonie) – polski polityk, przywódca Polskiego Stronnictwa Ludowego, poseł na Sejm II RP (III kadencji), w latach 1943–1944 premier rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie, członek Komitetu dla Spraw Kraju od stycznia 1940 roku^[4], po II wojnie światowej poseł do Krajowej Rady Narodowej i na Sejm Ustawodawczy, wicepremier i minister rolnictwa w Tymczasowym Rządzie Jedności Narodowej, członek Centralnej Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Demokratycznych w 1946 roku^[5].

Wizyta w Poznaniu (1945)

Życiorys

Młodość

Urodził się w 1901 w Holsterhausen w ówczesnym powiecie Gelsenkirchen, obecnie dzielnicy miasta Herne, w rodzinie emigrantów z powiatu pleszewskiego, górnika Stanisława i Zofii z domu Parysek^[6]. Ukończył cztery klasy szkoły powszechnej^[7] w Niemczech. W 1908 roku rodzina wróciła do Polski. Stanisław wychował się w okolicach Dobrzycy koło Pleszewa. Ukończył kurs Szkoły Rolniczej w Swarzędzu oraz kurs Uniwersytetu Ludowego w Dalkach koło Gniezna. W latach 1918–1920 jako ochotnik walczył w powstaniu wielkopolskim i wojnie polsko-bolszewickiej^[8]. Po powrocie z wojska pracował na roli w Strzyżewie. Był absolwentem Uniwersytetu Ludowego w Dalkach^[9].

Tablica pamiątkowa na pl. Armii Krajowej w Szczecinie

Międzywojenna działalność polityczna

W latach 1920–1931 działał w PSL „Piast”, a od 1931 w Stronnictwie Ludowym. W 1927 był współzałożycielem Związku Młodzieży Wiejskiej w Poznaniu, którego został wiceprezesem, od 1928 do 1930 był prezesem, a następnie został prezesem honorowym. W latach 1930–1935 poseł na Sejm RP. W latach 1936–1939 pełnił funkcję prezesa Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych^[8]. W sierpniu 1937 kierował strajkiem chłopskim. Zabicie podczas strajku 41 chłopów wywołało w nim nienawiść do sanacji^[10]. Skazany na cztery miesiące więzienia^[7].

II wojna światowa

Uczestnik wojny obronnej we wrześniu 1939, po agresji ZSRR na Polskę trafił do obozu internowanych na Węgrzech^[11], następnie na uchodźstwie we Francji i Wielkiej Brytanii. Od 1939 wiceprzewodniczący Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej (substytutu Sejmu na uchodźstwie). Zdecydowany przeciwnik wejścia do rządu w Londynie przedstawicieli ugrupowań sanacyjnych („Nas dzieli krew rozstrzelanych chłopów”). Z tego powodu domagał się też od gen. Sikorskiego usunięcia ze stanowiska dowódcy AK gen. „Grota” Roweckiego jako przedwojennego oficera^[12]. Wicepremier (1941–1943) oraz minister spraw wewnętrznych (jako ten ostatni próbował podporządkować sobie działający w kraju ZWZ co spotkało się ze sprzeciwem gen. Sikorskiego)^[13].

Od lipca 1943 (po śmierci gen. Władysława Sikorskiego) do listopada 1944 premier rządu RP na uchodźstwie. Bezskutecznie usiłował uzyskać porozumienie z ZSRR, dotyczące polskiej granicy wschodniej i z PKWN odnośnie do politycznej przyszłości kraju (nie zdając sobie sprawy, że decyzje ws. granicy wschodniej i tzw. rekompensaty terytorialnej zapadły już na spotkaniu tzw. wielkiej trójki podczas konferencji teherańskiej w 1943, bez wiedzy rządu polskiego)^[8]. Zdaniem Piotra Zychowicza Mikołajczyk jako premier nie prowadził samodzielnej polityki, ulegając zbyt łatwo rządowi brytyjskiemu. Wbrew Naczelnemu Wodzowi gen. Sosnkowskiemu zachęcał dowództwo Armii Krajowej do akcji „Burza” i powstania warszawskiego^[14].

Pod koniec lipca 1944 r. Mikołajczyk udał się z wizytą do Moskwy, gdzie dowiedział się o wybuchu powstania warszawskiego. Przedstawiciele PKWN zaproponowali mu wówczas stanowisko premiera w przyszłym rządzie i 4 ministerstwa dla przedstawicieli rządu emigracyjnego, przy czym warunkiem było odrzucenie Konstytucji kwietniowej^[15].

Mikołajczyk był skłonny udać się do Warszawy po jej wyzwoleniu i utworzyć rząd, w skład którego obok przedstawicieli czterech stronnictw emigracyjnych weszliby także komuniści z PPR. Ten wspólny rząd miałby przygotować wybory do Sejmu. Pomysł premiera spotkał się ze sprzeciwem PPS, prezydenta Raczkiewicza, dowództwa AK i Naczelnego Wodza, generała Sosnkowskiego – ten ostatni groził nawet wypowiedzeniem posłuszeństwa rządowi Mikołajczyka, w razie gdyby premier udał się do Polski w porozumieniu z komunistami.

Tablica upamiętniająca Stanisława Mikołajczyka na budynku przy ul. Grunwaldzkiej 12-16 w Sopocie

Grób Stanisława Mikołajczyka na cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan w Poznaniu

Żądania dymisji Mikołajczyka zostały jednak odrzucone przez Winstona Churchilla. Pod naciskiem polskiego premiera dymisję otrzymał natomiast Sosnkowski, a nowym Naczelnym Wodzem został generał Komorowski, który po upadku powstania znalazł się w niewoli niemieckiej^[16].

O porozumieniu teherańskim dowiedział się podczas konferencji w Moskwie w październiku 1944 z ust Mołotowa w obecności nie tylko Józefa Stalina, ale także, również wtedy przebywającego w Moskwie, brytyjskiego premiera Winstona Churchilla. Wobec odmowy przyjęcia przez rząd ultymatywnych warunków sowieckich, co do oparcia granicy polsko-radzieckiej na linii Curzona, których przyjęcie uważał za konieczne oraz dymisji Naczelnego Wodza Kazimierza Sosnkowskiego, 24 listopada 1944 złożył dymisję z funkcji premiera. Do dymisji podali się również ministrowie Stronnictwa Ludowego.

Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej

W czerwcu 1945 uczestnik konferencji moskiewskiej w sprawie utworzenia Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, powrócił do Polski. Po konferencji jałtańskiej przystąpił do TRJN jako wicepremier i minister rolnictwa, stając się wkrótce ośrodkiem opozycji wobec komunistów i 'lewego skrzydła' socjalistów. W latach 1945–1947 przywódca Polskiego Stronnictwa Ludowego w kraju i poseł do KRN^[8].

W listopadzie 1945 w czasie zjazdu Polskiego Stronnictwa Ludowego Stanisław Mikołajczyk potępił bratobójcze mordy dokonywane przez Narodowe Siły Zbrojne i nieprzejednaną postawę emigracji^[17].

W sfałszowanych wyborach do Sejmu Ustawodawczego (1947) Polskie Stronnictwo Ludowe otrzymało ułamek mandatów, w porównaniu do faktycznej liczby głosów oddanych na swoją listę^{[18][19]}. Sam Stanisław Mikołajczyk został wybrany na posła na Sejm Ustawodawczy z okręgu warszawskiego^[20]. Został prezesem klubu PSL.

Emigracja

Polityczny proces Zygmunta Augustyńskiego, red. nacz. „Gazety Ludowej”, organu prasowego PSL, zakończony w dniu 6 sierpnia 1947 skazaniem go na 15 lat więzienia był impulsem do decyzji o udaniu się na emigrację. Mikołajczyk zagrożony uchyleniem immunitetu parlamentarnego (został ostrzeżony przez Bolesława Drobnera), aresztowaniem i wyrokiem śmierci zwrócił się 17 października 1947 do ambasady Stanów Zjednoczonych o pomoc w zorganizowaniu ewakuacji za granicę. 20 października 1947 za pośrednictwem urzędników ambasady został dowieziony do Gdyni i przemycony na pokład statku *Baltavia*, którym opuścił polskie wody terytorialne i udał się do USA^[21].

Stanisław Mikołajczyk po ucieczce na Zachód, uchwałą Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1947 został pozbawiony obywatelstwa polskiego^[22]. Zostało mu ono przywrócone pośmiertnie 15 marca 1989^[23], zaś 15 sierpnia 2012 w życie weszła nowa ustawa o obywatelstwie polskim, która uznała uchwałę Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1947 za nieważną^[24].

Istnieją spekulacje, iż UB, nie chcąc „likwidować” Stanisława Mikołajczyka celowo wywołał przekonanie o zagrożeniu życia i konieczności ucieczki. W ten sposób „w białych rękawiczkach” pozbył się niewygodnego polityka i mógł go przedstawiać jako zdrajcę i tchórza.

Mikołajczyk nie został przywódcą emigracji, a kilka lat po przybyciu na Zachód rozszedł się nawet z dotychczasowymi współpracownikami, pozostając w izolacji politycznej^[25].

Upamiętnienie

Pierwszym miejscem upamiętnienia Stanisława Mikołajczyka był wybudowany w 1991 roku obelisk na rynku w Dobrzycy. Tutaj też co roku w grudniu odbywają się Zaduszki Mikołajczykowskie.

W 1996 r. Narodowy Bank Polski wyemitował srebrną monetę kolekcjonerską o nominale 10 złotych upamiętniającą Stanisława Mikołajczyka^[26].

W 1997r. w Międzyzlesiu odsłonięto pomnik oraz tablicę poświęcone Stanisławowi Mikołajczykowi, który niegdyś mieszkał w tej wsi^[27].

W 2000 jego prochy zostały sprowadzone do Polski. Został pochowany na cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan w Poznaniu^[28]. Przed Wielkopolskim Urzędem Wojewódzkim w Poznaniu znajduje się pomnik Stanisława Mikołajczyka, a na jego willi przy ulicy Promienistej 6 na poznańskim Ostrorogu Południe znajduje się tablica pamiątkowa^[29].

Postanowieniem prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego z 1 czerwca 2000 „w uznaniu wybitnych zasług dla niepodległości i suwerenności Rzeczypospolitej Polskiej” został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski^[30].

Spektakl telewizyjny z 2008 *O prawo głosu* w reżyserii Janusza Petelskiego opowiada historię Stanisława Mikołajczyka^[31].

29 czerwca 1989 w Warszawie na terenie obecnej dzielnicy Praga-Południe jednej z ulic na terenie osiedla Gocław zostało nadanie imię Stanisława Mikołajczyka^[32].

12 listopada 2022 roku odbyła się uroczystość nadania imienia Premiera Stanisława Mikołajczyka rondu na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich 434 i 432 w Zbrudzewie pod Śremem^[33].

Uchwałą Rady Miejskiej nr VI/64/2024^[34] w Swarzędzu nadano imienia Stanisława Mikołajczyka rondu w Kobylnicy na skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej nr 194 oraz drogi powiatowej nr 2407P^[35].

Życie prywatne

Żonaty z Cecylią z domu Ignasiak (1900–1951)^[6], którą poślubił 21 października 1924 w kościele św. Tekli w Dobrzycy. Miał syna Mariana^[6]. Był ojcem chrzestnym dziennikarki Wandy Nadobnik, córki Kazimierza Nadobnika (1913–1981)^[36].

Zobacz też

- Rząd Stanisława Mikołajczyka
- Ulica Stanisława Mikołajczyka w Krakowie

Przypisy

1. 5 lipca 1945 r. Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej zyskał uznanie międzynarodowe.
2. Edward Bertold pełnił urząd ministra rolnictwa i reform rolnych w nieuznanym międzynarodowo Rządzie Tymczasowym RP.
3. Janusz Gmitruk: *Stanisław Mikołajczyk 1901–1966: materiały z konferencji naukowej*. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, 1998, s. 4. ISBN 978-83-87838-08-9.
4. Lidia Barbara Paszkiewicz, Komitet dla Spraw Kraju. Zarys działalności Adama Ciołkosza w latach 1940–1942, w: *Archiwum Emigracji. Studia – Szkice – Dokumenty*, Toruń, R. 2010, Zeszyt 1–2 (12–13), s. 159.
5. *Wolna Polska*, nr 13 (149) Moskwa 8 kwietnia 1946 roku, s. 1.
6. Antoni Gąsiorowski, Jerzy Topolski (red.): *Wielkopolski Słownik Biograficzny*. Warszawa-Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1981, s. 483. ISBN 83-01-02722-3.
7. Eugeniusz Duraczyński, *Między Londynem a Warszawą. Lipiec 1943 – lipiec 1944*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1986, s. 17, ISBN 83-06-01406-5, OCLC 830222429 (<https://search.worldcat.org/title/830222429>).
8. Dane osoby z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL (<https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/118818>). Instytut Pamięci Narodowej. [dostęp 2021-10-14].
9. Informacja dra Janusza Gmitruka, dyrektora Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie (list do H. Musielaka z 29 stycznia 2001). Uniwersytet Ludowy w Dalkach koło Gniezna założył ks. Antoni Ludwiczak w 1921.
10. Andrzej Leon Sowa „Kto wydał wyrok na miasto. Plany operacyjne ZWZ-AK (1940–1944) i sposoby ich realizacji”, Wydawnictwo Literackie 2016, ISBN 978-83-08-06095-7, s. 167.
11. Bartłomiej Kaczorowski (red.), *Historia*, Wyd. 2, Encyklopedia Szkolna PWN, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009, s. 390, ISBN 978-83-01-15893-4.
12. Andrzej Leon Sowa „Kto wydał wyrok na miasto. Plany operacyjne ZWZ-AK (1940–1944) i sposoby ich realizacji”, Wydawnictwo Literackie 2016, ISBN 978-83-08-06095-7, s. 168.
13. Andrzej Leon Sowa „Kto wydał wyrok na miasto. Plany operacyjne ZWZ-AK (1940–1944) i sposoby ich realizacji”, Wydawnictwo Literackie 2016, ISBN 978-83-08-06095-7, s. 176.
14. Piotr Zychowicz, *Obłęd '44 czyli jak Polacy zrobili prezent Stalinowi, wywołując Powstanie Warszawskie*, Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2013, ISBN 978-83-7818-198-9 (pol.).
15. Andrzej Leon Sowa „Kto wydał wyrok na miasto. Plany operacyjne ZWZ-AK (1940–1944) i sposoby ich realizacji”, Wydawnictwo Literackie, 2016, ISBN 978-83-08-06095-7, s. 385–387.
16. Andrzej Leon Sowa „Kto wydał wyrok na miasto. Plany operacyjne ZWZ-AK (1940–1944) i sposoby ich realizacji”, Wydawnictwo Literackie 2016, ISBN 978-83-08-06095-7, s. 596–602.
17. Andrzej Albert: *Najnowsza historia Polski 1914–1993*. Warszawa 1995, t. 2, s. 42.
18. J. Eisler, *Zarys dziejów politycznych Polski 1944–1989*, Warszawa 1992, s. 31.
19. *Historia Polski. Kalendarium dziejów 1943–2009*, red. A. Nowak, Kraków 2010, s. 93–94.
20. M.P. z 1947 r. Nr 10, poz. 19 (<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP19470100019>).
21. Marek Łatyński: *Nie paść na kolana. Szkice o opozycji lat czterdziestych*, wyd. II rozszerzone, Wrocław 2002, Wyd. Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, ISBN 83-7095-056-6, s. 818–824.
22. Uchwałą Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1947 r. o pozbawieniu Stanisława Mikołajczyka obywatelstwa polskiego, która została uznana za nieważną przez art. 65 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. z 2025 r. poz. 1611 (<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20250001611>)).

23. Aleksander Kochański: *Polska 1944–1991. Informator historyczny*, Tom III, część 1, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2005, s. 861.
24. Dz. U. z 2022 r. poz. 465 (<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000465>).
25. Marek Łatyński: *Nie paść na kolana. Szkice o opozycji lat czterdziestych*, wyd. II rozszerzone, Wrocław 2002, Wyd. Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, ISBN 83-7095-056-6, s. 826–827.
26. Stanisław Mikołajczyk (1901 – 1966) (<https://nbp.pl/banknoty-i-monety/monety-okolicznosciowe/katalog/stanislaw-mikolajczyk-1901-1966/>). nbp.pl. [dostęp 2024-05-20]. (pol.).
27. Powiat Wągrowiecki, *Gmina Damasławek*, Strona powiatu wągrowieckiego.
28. Stanisław Mikołajczyk – miejsce pochówku (http://www.poznan.pl/mim/necropolis/plan.html?urlAnchor=OpenMap&mtype=cemeteries&cm_id=5&surname=Miko%C5%82ajczyk&name=Stanis%C5%82aw&id=16419) [dostęp z dnia: 2016-03-29].
29. *Wyborcza.pl* (<https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,2418975.html?disableRedirects=true>) [online], poznan.wyborcza.pl [dostęp 2021-09-27].
30. M.P. z 2000 r. Nr 25, poz. 521 (<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20000250521>).
31. O prawo głosu (<http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=525103>). [filmpolski.pl](http://www.filmpolski.pl). [dostęp 2015-06-10].
32. Uchwała nr 57 Rady Narodowej Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 29 czerwca 1989 r. w sprawie nadania i zmiany nazw ulic, „Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m.st. Warszawy”, Warszawa, dnia 20 czerwca 1989 r., nr 6, poz. 32, s. 1.
33. Katarzyna Baksalary, *Premier Stanisław Mikołajczyk patronem ronda w Zbrudzewie pod Śremem. Uroczyste odsłonięcie tablicy odbyło się w sobotę 12 listopada* (<https://srem.naszemiasto.pl/premier-stanislaw-mikolajczyk-patronem-ronda-w-zbrudzewie/ar/c1-9085145>) [online], Śrem Nasze Miasto, 12 listopada 2022 [dostęp 2022-11-12] (pol.).
34. Uchwała nr VII/64/2024 Rady Miejskiej w Swarzędzu (https://swarzedz.esesja.pl/zalaczniki/304690/64-2024_2905987.pdf)
35. *Rondo w Kobylnicy z patronem! – Tygodnik i Portal Swarzędzki* (<https://swarzedzki.pl/2024/12/19/rondo-w-kobylnicy-z-patronem/>) [online], 19 grudnia 2024 [dostęp 2026-03-24].
36. Kazimierz Kruszk: *Zasłużeni polscy statystycy* (http://pts.stat.gov.pl/download/gfx/pts/pl/defaultaktualnosci/37/7/1/2/zasluzeni_statystycy_wielkopolscy_291013.pdf). 2013-10-29. s. 23. [dostęp 2016-12-27].

Bibliografia

- Stanisław Mikołajczyk: *The Rape of Poland: The Pattern of Soviet Aggression* (<http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=77426438>). Sampson Low, Martson & Co., LTD., London 1948.
- Stanisław Mikołajczyk: *Le viol de la Pologne. Un modèle d'agression soviétique*. Mémoires. Paris, Éditions Plon, 1949.
- Stanisław Mikołajczyk: *Gwałt na Polsce*, Warszawa 1983. Wyd. „CDN” (drugi obieg).
- Roman Buczek: *Stanisław Mikołajczyk*. Century Publ. Co., Toronto 1996.
- Janusz Gmitruk: *Stanisław Mikołajczyk: trudny powrót*. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2002, ISBN 83-87838-59-4.
- Andrzej Paczkowski: *Stanisław Mikołajczyk, czyli klęska realisty*. Agencja Omnipress, Warszawa 1991, ISBN 83-85028-82-X.
- Zygmunt Augustyński, Władysław Bartoszewski: *Dziennikarstwo i polityka*, Fundacja DEMOS, Kraków 2009, ISBN 978-83-928122-1-0.
- Profil na stronie Biblioteki Sejmowej (https://bs.sejm.gov.pl/F/P2CLJ6DRGRIPA52GS4DKJGSXI9X1XS94I4TBDV4A5GFG175MCN-12130?func=full-set-set&set_number=043475&set_entry=0000)

Linki zewnętrzne

- Stanisław Mikołajczyk. Od kierowcy do premiera (<http://www.polskieradio.pl/7/4285/Artykul/1561367,Stanislaw-Mikolajczyk-Od-kierowcy-do-premiera>) w polskieradio.pl
 - Dziennik Stanisława Mikołajczyka prowadzony przez Marię Hulewiczową (<https://mbc.cyfrowemazowsze.pl/publication/134945>)
-

Źródło: „https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Stanisław_Mikołajczyk&oldid=79409257”